

Vývoj chápání pravdy od presokratiků k Platónovi a její smysl v dějinách očima Martina Heideggera

Autor: Bc. Vojtěch Štěřba

POSUDEK VEDOUCÍHO:

Jak již název předložené studie napovídá, Bc. Vojtěch Štěřba si za cíl své magisterské práce, vytknul sledovat vývoj chápání pravdy v Heideggerově perspektivě, a to v souvislosti s jeho pojetím dějin. Omezuje se přitom na jisté období – totiž na přechod od myšlení presokratiků k Platónovi. (Volba tohoto tématu – bezesporu velmi zajímavého i obtížného zároveň – je, jistě mimo jiné, výsledkem kolegových úvah nad prací bakalářskou, která byla zaměřena na Heideggerovo chápání pravdy v období fundamentální ontologie.) Kolega Štěřba nahlíží význam, jaký hraje chápání pravdy jako neskrytosti (ALÉTHEIA) v Heideggerově myšlení a jakou roli má v jeho pohledu ústup od původního řeckého rozumění vzhledem k dějinám chápaným jako „dějiny bytí“ (Seinsgeschichte). Problematické je, nakolik se mu podařilo nechat totéž nahlédnout i čtenáře předložené práce.

V práci je několikrát explicitně řečeno, že „pravda“, resp. její pojetí, nám bude „vodítkem“, že je oním „leitmotivem“ (např. na str. 6), jehož pochopení nám pak pomůže nahlédnout i Heideggerovo pojetí „dějinných epoch“ – totiž různých způsobů zadržení bytí vůči člověku. V tom případě by musela být jednotlivá stadia toho, jak se mění chápání pravdy coby neskrytosti, zachycena – samozřejmě na základě Heideggerových interpretací jednotlivých řeckých myslitelů - daleko zřetelněji a jasněji. Ačkoli práce referuje některé - pro dané téma jistě dobře zvolené a klíčové – Heideggerovy texty poměrně podrobně, zřetelná a jasná artikulace určení pravdy jakoby stále uniká. Obávám se, že pro čtenáře, který Heideggerovy texty nezná, musí být předložená práce poměrně nejasná. To je po mém soudu také její největší slabina. Autor si, zdá se, zjednal porozumění Heideggerovým textům, s nimiž pracoval, a toto porozumění je - nakolik mohu posoudit - docela správné a ve většině Heideggerově intenci, jak jí já sama rozumím, přiměřené, ale má problém toto porozumění čtenáři předat jinak, než v posledku přímou citací Heideggera samého. Tak se však nedá vyložit souvztažnost Heideggerova pojetí pravdy a dějin, resp. souvislost „pravdy a bytí člověka“ (str. 6). Na druhou stranu je třeba přiznat, že Heideggerovy texty jsou do té míry obtížné a stylem uvažování i jazyka do té míry specifické, že totéž činí obtíže většině interpretů, kteří se jím zabývají.

Tolik obecně, nyní některé konkrétnější výhrady či otázky:

- Na str. 7 se říká, že se Heidegger „ve svých analýzách dobírá k dvojí pravdě a dvojí ne-pravdě“ s poznámkou, že „podrobnější rozlišení následuje s postupem výkladu“ (str. 7, pozn. 3). Zdá se mi, že poznámka slibuje více, než pak práce nabízí.

- Str. 8: Při výkladu „tradičního pojmu pravdy“ je neadekvátně velký prostor věnován výkladu křesťanského pohledu, který však ten předcházející předpokládá. Soulad ve dvojím smyslu, tedy pravdy věčné a věčné, by bylo třeba vysvětlit pořádně (a Heidegger to v citované knize činí velmi jasně); říká, že „věčná pravda“ je „soulad věci a toho, co se o ní *míní*“, je již posun a rozhodně pak nelze – jako v poznámce 6 na téže straně - spojit tento výměr s Platónem, neb u něj přece nejde o „mínění“ o věci, ale o ideu věci – s tou má věc ladit.
- Str. 8: K závěru 2. odstavce by bylo vhodné přidat odkaz na příslušnou pasáž Heideggerova textu *O pravdě a bytí*.
- Str. 10: V poslední větě se poprvé objevuje výraz „bloudí“. Vzhledem k tomu, že jde o slovo (resp. překlad slova), které Heidegger užívá ve specifickém významu, bylo by zde dobré tento alespoň předběžně vysvětlit či čtenáře upozornit.
- Str. 10, pozn. 21: Lze skutečně říct, že „*jsoucno v celku zde = svět z Bytí a času*“?
- Str. 11: opět výrazy „bloudění“, „tísňení“, „nouze“ bez výkladu či alespoň upozornění...
- Str. 12: Poprvé se zde objevuje dvojice Heideggerových termínů „insistentní“ a „ek-sistentní“, s nimiž se dále pracuje (např. hned na str. 13), aniž by tyto byly alespoň rámcově vyloženy. Výklad těchto termínů v celém textu chybí, ač se na něj později odkazuje – viz str. 47, pozn. 193.
- Str. 13: První věta kapitoly „Úděl bloudění v dějinách“ je bezesporu správně, nicméně nejde o nic samozřejmého, ale o výsledek Heideggerových úvah. Opět se bez výkladu pracuje s termínem „Západní myšlení“, což je pro Heideggera terminus technicus, navíc píše-li se s velkým „Z“.
- Na str. 13 se mění způsob odkazů – jde stále o týž text, jak naznačuje zkratka „tamt.“?
- Str. 14, citují: „Pokud si ale pokládáme takovou otázku, je jasné, že si na ni Heidegger odpověď už našel.“ – Proč by to bylo jasné? Heidegger přece nezná odpovědi na všechny otázky, které si klade...
- Str. 15: „Na závěr výkladu Heideggerova pojetí dějin...“ – mluvit o „výkladu“ je možná příliš silné...zdá se mi, že čtenář musí představu o Heideggerově pojetí dějin již předem mít, aby kapitole porozuměl.
- Str. 16: Řada termínů vázaných na Heideggerovo pojetí „Západu“ bez vysvětlení (Abend der Erde atd.).
- Na str. 21 je řeč o „leitmotivu Ereignis“ – jednak bez vysvětlení, jednak s ním zde snad ani není nutné pracovat...
- Str. 22, ad 2. odst.: Celý odstavec se mi zdá poněkud nejasný, ač při troše dobré vůle lze říci, že autor patrně akcentuje náležitost člověka k neskrytosti, aniž by tento byl vůči tomu, co je mu ne-skryté, v pozici „subjektu“.
- Str. 25 nahoře: „Zde jasně vidíme spojení jak výkladu Anaximandrova zlomku, tak pojetí scestí, tajemství a bloudění z přednášky *O pravdě a bytí*.“ – Příklad místa, kde autor sice velmi správně vidí souvislost, nicméně dělá mu obtíž ji vysvětlit (což by nevadilo, je to skutečně obtížné) a přeskakuje tudíž výklad prohlášením „zde jasně vidíme“.
- Str. 28: Podobně „...NOEIN a LEGEIN, o kterém jsme už mluvili výše“ – obávám se, že byly výrazy jen použity, nemluvilo se o nich ve smyslu výkladu či objasnění.
- Podobně na str. 30 se říká, že „z analýz znamení na cestě (SÉMATA) jsme zjistili...“, přičemž ona znamení (SÉMATA) byla spíše vyjmenována než „analyzována“.

- Str. 31: „Přítomnost v obou slovech „Anwesenheit“ a „Gegenwart“ musíme být připraveni brát v té největší šíři.“ – Pozor, Heidegger ve svých textech právě tyto termíny rozlišuje „šíří“, kterou tomu kterému přičítá (byť v různých textech variuje).
- Str. 32: V překladu věty z pozn. 128 by snad bylo lepší zaměnit „uchovávání“ za „uchovávající“; nicméně jinak se mi tato pasáž zdá být nejlépe vyložená, ač je – domnívám se – téměř nejtěžší.
- Str. 33-35, tj. kap. 6 „Cesta zdání – DOXA“ by vyžadovala srozumitelnější výklad, ač jde o téma obtížné.
- Str. 46: Mluví se zde o „souvislosti IDEA a ENERGEIA“, aniž by se jasně vyložilo, že jde o souvislost myšlení Platónova a Aristotelova, že IDEA a ENERGEIA jsou Heideggerovými tituly pro způsob „zadržení“ bytí, který Heideggerovi reprezentují právě Platón a Aristotelés.
- Str. 47 aj.: Chybí interpretace onoho „bloudění“ a „nouze“, v níž se „pobyt obrací sem a tam.“
- Str. 48: „...od cesty scestí bohyně ALETHEIA varuje.“ – Je otázka, v jakém smyslu výraz „scestí“ zaznívá v Parmenidově básni a v jakém jej užívá Heidegger, nejde o totéž.
- Str. 48, pozn. 198: Přesně tuto pasáž by bylo vhodné citovat hned na začátku - tam, kde se autor snaží vyložit Heideggerovo pojetí dějin (str. 13, kap. 1. „Úděl bloudění v dějinách“), neb je tím nejstručnějším zachycením toho, jak Heidegger chápe dějiny a zároveň objasňuje, co Heidegger míní „bludem“ či „bludištěm“ (die Irre) a jakou roli má v jeho rozumění dějinám.

Tím se dostávám zpět k v úvodu jmenovanému a základnímu nedostatku, který v předložené práci spatřuji: autorovi se nedaří vyjasnit základní Heideggerovy koncepty, s nimiž pracuje a které na sebe vzájemně odkazují, resp. velmi často se snaží vysvětlit jeden koncept druhým a dostává se tím jaksi do kruhu. (Nejsem si však jistá, zda jde o ono „kroužení“ hermeneutické...) V každém případě však jde o pokus uchopit do značné míry klíčovou problematiku Heideggerovy filosofie a to, že se to kolegovi ne zcela podařilo, nelze magisterské práci až tak vyčítat.

Po formální stránce práce odpovídá nárokům na magisterskou práci kladeným, je vybavena poznámkovým aparátem i seznamem literatury. S přihlédnutím k obtížnosti tématu pak i přes výše uvedené výhrady práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení 2, tedy „velmi dobře“.

V Praze dne 13. 8. 2015

Ing. arch. Mgr. Marie Pětová, Ph.D.